

Rapport

Datum: 20 februari 2006
Rapportnummer: 2006/056

Klacht

Verzoekster klaagt erover dat ambtenaren van de Dienst Spoorwegpolitie van het Korps landelijke politiediensten (KLPD) op 2 mei 2003 haar zonder voorafgaand onderzoek hebben aangehouden voor het reizen zonder geldig vervoerbewijs.

Verzoekster klaagt er eveneens over dat ambtenaren van het KLPD haar op een handhandige wijze de handboeien hebben omgedaan.

Beoordeling

Algemeen

1. Op 2 mei 2003 reisde verzoekster per trein van Amsterdam naar Schiphol. Een hoofdconducteur van de Nederlandse Spoorwegen (NS) verzocht haar een vervoerbewijs te tonen. Verzoekster had geen papieren vervoerbewijs bij zich, echter wel een laptop waarin ze het e-mailbericht had van de Koninklijke Luchtvaart Maatschappij (KLM). Over de daarop volgende gebeurtenissen werd door twee ambtenaren van de Dienst Spoorwegpolitie onder meer het volgende vastgelegd in een melding met rapportage van 5 mei 2003:

"Hc (hoofdconducteur; N.o.) stapte uit met VE (verdachte; N.o.) en waren het kennelijk oneens met elkaar. Partijen gescheiden en verhaal Hc aangehoord. Bleek dat VE een zogenaamd E-ticket had. E.e.a. had zichtbaar moeten zijn op de laptop van VE. Een bestand moest daartoe geopend worden hetgeen niet lukte. Wel kon VE email laten zien waarop de aankoop van vvb (vervoersbewijs; N.o.) werd bevestigd. Hc wilde echter genoemd bestand geopend zien.

Daarna VE aangesproken. Wilde aan rpts (rapporteurs; N.o.) de email laten zien of we moesten mee naar de KLM balie om daar haar verhaal bevestigd te krijgen. (...) VE wenste eigenlijk zelf aan het woord te zijn en had geen oog/begrip voor argumenten Hc en had ook geen interesse voor eventueel antwoord rpts. De reactie van VE kwam op rpts nogal buitenproportioneel over.

Omdat VE niet meer wenste te praten werd zij voor de keus gesteld om of te betalen of een legitimatiebewijs te tonen i.v.m. Uvb (Uitstel van betaling; N.o.). VE wenste geen van beide. Daarop werd VE door rpts aangehouden. Haar dat meegedeeld en verteld dat zij mee moest naar bureau. Dat was voor haar geen probleem. Op de roltrap naar Plaza gooide VE haar handbagage op de roltrap en ging zij telefoneren. Haar werd meegedeeld dat zij niet mocht telefoneren, echter zij had daar geen boodschap aan en ging door met bellen.

Boven aan de roltrap aangekomen bleef VE telefonierend stil staan zonder haar tas op te pakken. Daarop werd zij door rpts bij een arm gepakt en werd haar tas ook door rpt Br. opgepakt. VE verzette zich vervolgens tegen haar overbrenging. Dit nam zulke vormen aan dat rpts genoodzaakt waren om haar tegen de grond te werken en haar geboeid over te brengen.

In bureau werd na overleg met Hulpofficier van justitie (D.) besloten geen pv voor wederspanningheid zou worden opgemaakt. Heeft nog een gesprek gehad met VE, waarna deze haar excuses aanbood aan rpts.

Uvb uitgereikt.

VE deelt tijdens gesprek mee dat zij zich door de Hc niet correct behandeld voelde en dat zij in haar feministische fase was en van mannen niets meer pikte en geen zin had om lief te lachen naar een man om zijn goedkeuring te krijgen. (...) Behoudens een pijnlijke en wat rode pols geen letsel waargenomen bij VE."

2. De twee ambtenaren stelden reeds op 2 mei 2003 een korte melding, een formulier gebruik handboeien en een proces-verbaal van aanhouding op. Zowel in de korte melding als in het proces-verbaal van aanhouding, tekenden de twee ambtenaren op dat verzoekster het bestand in haar laptop niet kon openen. Op 4 juni 2003 stelden zij ook nog twee separate meldingsformulieren geweldgebruik op.

3. Verzoekster diende op 5 juni 2003 een klacht in bij de KLPD over het optreden van de twee ambtenaren. Zij schreef onder meer het volgende:

"Ik had mijn vliegticket van tevoren via de computer besteld bij KLM. De KLM had mij een e-mail gestuurd die ik aan de conducteur kon tonen als geldig vervoersbewijs. In de trein heb ik de conducteur de e-mail op mijn draagbare computer getoond. Tot mijn verbazing accepteerde hij deze niet als geldig vervoersbewijs. Hij gaf mij de keuze om een treinkaartje te kopen of uitstel van betaling te vragen. Het geld zou ik later bij de KLM terug dienen te vragen. Omdat ik wel degelijk een vervoersbewijs had getoond, ben ik niet op de uitnodiging van de conducteur ingegaan. Toen ik uitstapte bij Schiphol waren twee beampten van de spoorwegpolitie gearriveerd. Ik nodigde de beampten van de spoorwegpolitie uit, wijzend op mijn draagbare computer, om zelf vast te stellen of ik al dan niet een geldig vervoersbewijs kon tonen. Beampten gaven mij de keuze tussen een kaartje kopen, uitstel van betaling te vragen of mee te gaan naar het politiebureau op Schiphol Plaza. Ik koos voor het laatste.

Uit eigen beweging ben ik meegegaan naar het politiebureau op Schiphol Plaza. Toen ik een telefoontje wilde plegen met mijn mobiele telefoon bestempelden de beampten van de spoorwegpolitie dat als "verzet bij aanhouding" en hebben zij mij op de grond gegooid, mijn handen geboeid en mij aan beide armen over Schiphol Plaza gesleurd. Aan de

aanhouding heb ik kneuzingen aan ribben en rug overgehouden, alsmede een flink aantal bloeduitstortingen...."

4. In het kader van het onderzoek naar de klacht stelde de klachtenbehandelaar van het KLPD de twee betrokken ambtenaren, de hulpofficier van justitie en verzoekster in de gelegenheid nadere inlichtingen te verstrekken.

5. Verzoekster verklaarde op 18 augustus 2003 in het kader van de klachtbehandeling dat zij twee e-mailberichten had, één ter bevestiging van haar vlucht met KLM, een tweede over gratis vervoer naar de luchthaven. In de trein liet zij in eerste instantie haar e-mailbericht zien aan een vrouwelijke conducteur, die vervolgens aan een mannelijke collega vroeg of het e-mailbericht een geldig vervoerbewijs was. Deze man nam niet de moeite om het e-mailbericht te bekijken, maar zei meteen dat verzoekster een kaartje diende te kopen ofwel een uitstel van betaling diende te vragen om later bij de KLM te overleggen dat zij daadwerkelijk een geldig vervoerbewijs had. Dat voorstel accepteerde verzoekster niet.

6. De hulpofficier van justitie verklaarde op 14 oktober 2003 dat verzoekster op 2 mei 2003 aan hem was voorgeleid. Gelet op de verklaringen van de beide ambtenaren en de informatie van verzoekster vond hij de aanhouding rechtmatig en doelmatig. Hij gaf aan een goed gesprek te hebben gevoerd met haar, waarbij zij aangaf er spijt van te hebben dat het zo ver was gekomen. Gelet op haar inzicht, haar spijtbetuiging en het feit dat zij nog een lange vliegreis voor de boeg had, besloot hij na overleg met de beide ambtenaren geen proces-verbaal van verzet bij aanhouding op te maken.

7. Verzoekster weersprak dat ze haar excuses had aangeboden. Wél had ze hun een hand gegeven, maar daarbij had ze ook kenbaar gemaakt dat ze haar vreselijke pijn hadden gedaan.

I. Ten aanzien van aanhouden zonder voorafgaand onderzoek

Bevindingen

1. Verzoekster klaagt erover dat ambtenaren van de Dienst Spoorwegpolitie van het KLPD haar op 2 mei 2003 zonder voorafgaand onderzoek hebben aangehouden voor het reizen zonder geldig vervoerbewijs. Verzoekster gaf in haar klacht aan dat zij het gesprek tussen de hoofdconducteur en de twee ambtenaren van de spoorwegpolitie niet woordelijk had kunnen volgen, ze hoorde hem alleen zeggen dat haar houding hem niet aanstond. De politie wilde niet naar het e-mailbericht kijken ondanks het feit dat ze dit wel vijf keer vroeg. Vervolgens kreeg ze drie opties, ofwel een kaartje kopen, een uitstel van betaling of meegaan naar het bureau, zo schreef ze.

2.1. De beheerder van het KLPD liet in reactie op de klacht weten dat naar zijn mening een voorafgaand onderzoek door de spoorwegpolitie niet nodig was geweest, omdat het optreden van de spoorwegpolitie plaatsvond op verzoek en in aansluiting op het optreden van een hoofdconducteur van de NS, die een buitengewoon opsporingsambtenaar is voor de Wet Personenvervoer 2000. Als deskundige had hij reeds vastgesteld dat verzoekster reisde zonder voorzien te zijn van een geldig vervoerbewijs. Hij had haar aangeboden alsnog een vervoerbewijs te kopen, maar zij wenste geen gebruik te maken van dit aanbod. De hoofdconducteur ging vervolgens over tot het uitschrijven van een uitstel van betaling wat tevens dienst doet als een proces-verbaal voor het geval er geen

tijdige betaling plaatsvindt. Dit is gebaseerd op artikel 48 van het Besluit Personenvervoer. Hij vroeg verzoekster als verdachte naar haar naam. Omdat zij die niet wilde geven, verzocht de hoofdconducteur om assistentie van de spoorwegpolitie.

2.2. De korpsbeheerder liet verder weten dat de twee politieambtenaren hadden geprobeerd om verzoekster ertoe te bewegen alsnog een vervoerbewijs te kopen dan wel mee te werken aan het uitschrijven van een uitstel van betaling. Zij liet zich hiertoe echter niet bewegen, waarna de politieambtenaren zijn overgegaan tot aanhouding van verzoekster op verdenking van overtreding van artikel 70 Wet Personenvervoer 2000. Deze overtreding was al vastgesteld door de hoofdconducteur van de NS. Een eventueel proces-verbaal voor deze overtreding zou dan ook door deze hoofdconducteur worden opgemaakt. De spoorwegpolitie beperkt zich in dit soort zaken tot vaststelling van de personalia van de verdachte en verstrekking daarvan aan de opsporingsambtenaar van de NS. De korpsbeheerder concludeerde dat de politieambtenaren niet tot taak hadden vast te stellen of de overtreding had plaatsgevonden, maar mochten afgaan op hetgeen de hoofdconducteur als deskundige op het gebied van vervoerbewijzen hen daarover meedeelde. Het feit dat de NS zich vervolgens op het standpunt stelt dat de hoofdconducteur kennelijk niet de gewenste service heeft verleend aan verzoekster, doet niets af aan de rechtmatigheid van het optreden van de spoorwegpolitie, zo vond de korpsbeheerder. Hij acht de klacht niet gegrond.

3. Verzoekster gaf in reactie hierop aan dat zij het e-mailbericht met bijlage had laten zien aan de hoofdconducteur, maar dat zij de bijlage niet had uitgeprint. Omdat zij wel een geldig vervoerbewijs had, was ze ten onrechte aangehouden. De spoorwegpolitie is aansprakelijk voor een onrechtmatige aanhouding, ook al heeft de hoofdconducteur de taak vervoerbewijzen te controleren, aldus verzoekster.

4. De korpsbeheerder liet in reactie op het standpunt van verzoekster weten dat een vaststelling achteraf dat iemand toch een geldig vervoerbewijs heeft, ook al kon hij dat tijdens de controle niet tonen, aanleiding mag zijn voor de vervoerder om een vordering te laten vervallen, maar betekent niet dat er geen sprake was van een verdenking van een strafbaar feit en dat er geen strafvorderlijke bevoegdheden konden worden toegepast. Nu verzoekster had geweigerd een kaartje te kopen of haar naam op te geven voor een uitstel

van betaling was er voldoende basis om haar als verdachte aan te merken.

5. Verzoekster gaf in reactie hierop aan dat de NS had vastgesteld dat zij een geldig vervoerbewijs had gehad op 2 mei 2003 op basis van exact dezelfde gegevens die zij aan de hoofdconductor had laten zien, namelijk het e-mailbericht met bijlage. Zij gaf aan dat zij ingevolge de Wet Personenvervoer dit vervoerbewijs had getoond aan de hoofdconductor, maar dat niemand, noch de hoofdconductor, noch de beampten van de spoorweggpolitie, noch de hulpofficier van justitie ernaar had willen kijken.

Voorts hield zij vol dat haar niet was verteld dat zij was aangehouden, zodat de aanhouding onrechtmatig was.

6. In het kader van de klachtbehandeling had betrokken ambtenaar B. op 30 juli 2003 onder meer verklaard, in aanvulling op de informatie in de melding onder Algemeen 1., dat de conducteur had verteld dat verzoekster het PDF-bestand niet kon openen, zodat zij niet kon bewijzen dat zij een geldig kaartje had. Het bleek dat zij wel het e-mailbericht had, maar toen B. vroeg aan de conducteur of dat niet voldoende was, zei deze heel stellig dat het e-mailbericht geen waarde had als vervoerbewijs. Volgens B. vertelde verzoekster hem meteen dat zij wel een kaartje had, maar dat zij het bestand in haar laptop niet kon openen. Zij vond dat B. naar het e-mailbericht moest kijken. Omdat het e-mailbericht echter niet ter zake was, zei B. dat hij dat niet hoefde te zien. B. gaf aan dat hij nogmaals had willen uitleggen dat zij ofwel een kaartje kon kopen, dan wel een uitstel van betaling kon vragen. Echter, verzoekster viel hem direct in de rede met de opmerking dat ze haar toch niet wilden geloven. Daarna zei ze: "ik betaal niet" en op de vraag of ze een legitimatie bij zich had: "dat krijg je niet". Daarna hielden ze haar aan.

7. In reactie op het verslag van bevindingen liet verzoekster weten dat zij pas naderhand had begrepen dat ze was aangehouden. Ze schreef dat niet ieder verzoek om mee te komen naar het politiebureau een aanhouding betreft, dus volgens haar hadden de ambtenaren dit expliciet moeten melden.

Beoordeling

8. Het vereiste van actieve en adequate informatieverwerving houdt in dat bestuursorganen bij de voorbereiding van hun handelingen de relevante informatie verwerven. Wanneer het gaat om de opsporing van strafbare feiten, is dit in artikel 27 van het Wetboek van Strafvordering te herkennen in het vereiste dat iemand slechts als verdachte kan worden aangemerkt indien het vermoeden van schuld steunt op specifieke feiten of omstandigheden van het geval, en dit vermoeden bovendien naar objectieve maatstaven gemeten redelijk is (zie Achtergrond, onder 3.).

9. In dit geval had verzoekster het e-mailbericht op haar laptop staan waarin de details van haar vlucht vermeld stonden. Een dergelijke e-mailbericht heeft een bijlage met daarin het

ticket van de vlucht. Door de aanschaf van het KLM ticket had zij in de betreffende periode recht op gratis treinvervoer naar het vliegveld. Uit de melding en het proces-verbaal van aanhouding van 2 mei 2003, de rapportage van 5 mei 2003 en de verklaringen van de betrokken ambtenaren komt naar voren dat verzoekster de e-mail heeft getoond, maar geen bijlage kon openen. Op grond van verzoeksters klacht en eigen verklaring tijdens de interne klachtbehandeling komt naar voren dat zij de e-mail heeft getoond aan de vrouwelijke conducteur, maar niet de bijlage heeft kunnen tonen. De Nationale ombudsman acht het hierom voldoende aannemelijk dat verzoekster deze bijlage - en dus het ticket - niet heeft getoond, ook al geeft verzoekster in laatste instantie aan de Nationale ombudsman aan dat zij het e-mailbericht mét bijlage wel heeft getoond.

Zonder het ticket te kunnen tonen had zij geen bewijs van een recht op gratis treinvervoer.

10. Een hoofdconducteur is als buitengewoon opsporingsambtenaar onder meer belast met de controle op vervoerbewijzen. Nu verzoekster de bijlage niet heeft getoond, terwijl zij daarmee recht op gratis vervoer kreeg, mocht de hoofdconducteur overgaan tot het aanbod om een nieuw vervoerbewijs te kopen dan wel om haar gegevens vragen om een uitstel van betaling uit te schrijven. Omdat verzoekster haar naam niet wilde opgeven, diende de hoofdconducteur de assistentie in te roepen van de spoorwegpolitie. De Nationale ombudsman volgt hierin het standpunt van de korpsbeheerder dat het daarop volgende optreden van de twee ambtenaren van de Dienst Spoorwegpolitie plaatsvond op verzoek en in aansluiting op het optreden van de hoofdconducteur.

De hoofdconducteur had een overtreding van artikel 70 Wet Personenvervoer 2000 vastgesteld, welk feit is strafbaar gesteld in artikel 101 Wet Personenvervoer 2000 (zie Achtergrond onder 1.). De Nationale ombudsman stelt voorts vast dat de twee politieambtenaren in hun rapportages van diezelfde dag en kort daarna hebben opgemerkt dat verzoekster de bijlage van het haar toegezonden e-mailbericht niet kon openen.

De hoofdconducteur had aan hen aangegeven dat alleen de bijlage het recht op gratis vervoer verschaft. Op grond van deze feiten en omstandigheden konden de twee politieambtenaren in redelijkheid een vermoeden van schuld aan een strafbaar feit ten aanzien van verzoekster vaststellen. Zij konden daarbij verzoekster staande houden en naar haar naam vragen. Op grond hiervan is de Nationale ombudsman van oordeel dat er geen aanleiding was voor de twee politieambtenaren om nog een nader onderzoek in te stellen naar de gegevens die verwerkt stonden in het e-mailbericht en haar terecht konden aanmerken als verdachte van het reizen zonder vervoerbewijs. Zij hebben hiermee niet in strijd gehandeld met het vereiste van actieve en adequate informatieverwerving.

In zoverre is de onderzochte gedraging behoorlijk.

11. Nu de politieambtenaren verzoekster konden aanmerken als verdachte van enig strafbaar feit en nu er sprake was van ontdekking op heterdaad, waren zij op zichzelf

bezien bevoegd om over te gaan tot aanhouding, gelet op het bepaalde in artikel 53, eerste lid Wetboek van Strafvordering (zie Achtergrond, onder 3). Verzoekster klaagt erover dat haar niet is meegedeeld dat zij werd aangehouden, zodat de aanhouding volgens haar onrechtmatig was.

12. Voldoende is komen vast te staan dat verzoekster volhardend was in haar standpunt dat zij wel over een geldig vervoerbewijs beschikte. Zij weigerde daarom om een nieuw vervoerbewijs te kopen of mee te werken aan het uitschrijven van een uitstel van betaling. Zij herhaalde dit standpunt met stelligheid tegenover de twee politieambtenaren. Om die reden hadden de betrokken ambtenaren geen andere mogelijkheid meer dan om haar aan te houden, om zo haar identiteit op het bureau vast te kunnen stellen.

13. Ingevolge artikel 5 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele Vrijheden en artikel 9 van het Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (zie Achtergrond, onder 4. en 5.) hebben opsporings

ambtenaren de plicht om een ieder die wordt aangehouden, onverwijld op de hoogte te brengen van de reden van aanhouding. De lezingen van de betrokkenen over het wel of niet feitelijk aangezegd zijn van de aanhouding lopen uiteen. Echter, gelet op het proces-verbaal van aanhouding van diezelfde dag en de melding van enkele dagen later - beide in detail opgesteld en een maand voordat verzoekster haar klacht indiende - acht de Nationale ombudsman het aannemelijk dat de betrokken ambtenaren verzoekster wel degelijk hebben gemeld dat zij was aangehouden en diende mee te gaan naar het bureau vanwege overtreding van artikel 70 Wet Personenvervoer 2000. Het meegaan naar het bureau was geen optie, zoals verzoekster het kennelijk heeft ervaren, maar feitelijk een aanhouding.

Deze klacht mist derhalve feitelijke grondslag.

II. Ten aanzien van de handboeien

Bevindingen

1. Verzoekster klaagt er eveneens over dat de twee politieambtenaren van de spoorwegpolitie haar op een handhandige wijze de handboeien hebben omgedaan. Omdat zij vrijwillig meeliep naar het politiebureau, en niet was aangehouden, was er volgens haar geen aanleiding om haar te boeien. Volgens verzoekster waren enkele stukken bagage op de grond gevallen, op het moment dat zij haar telefoon wilde opnemen. Daar was zij over gestruikeld en dat was dus niet te beschouwen als non-coöperatief gedrag. Voordat ze goed en wel besepte wat er gebeurde maakten de agenten de opmerking dat het nu op hun manier zou gaan, werd ze tegen de grond gewerkt en werden haar handboeien omgedaan. De ambtenaren zeiden dat ze verzet pleegde bij aanhouding, terwijl ze juist dacht dat ze niet was aangehouden maar vrijwillig meeliep. Zij vond dat de twee politieambtenaren niet

in overeenstemming met artikel 22 van de Ambtsinstructie voor de politie hadden gehandeld, die voorschrijft dat handboeien slechts mogen worden gebruikt met het oog op gevaar voor ontvluchting, dan wel met het oog op gevaar voor de veiligheid. Gelet op haar lengte van 1.65 meter en gewicht van 52 kilogram dreigde er volgens haar duidelijk geen gevaar voor ontvluchting dan wel voor de veiligheid. Zij vond verder dat de twee ambtenaren daarna veel fysieke kracht hadden gebruikt om haar door de hal van Schiphol te trekken. Ze had hierdoor haar rug en armen bezeerd. Een huisarts in New York had haar letsel had omschreven als 'bruised wrists and left upper arm. Deep contusion thoracic vertebrae' en had haar een slaapmiddel voorgeschreven.

2.1. De korpsbeheerder acht ook dit klachtonderdeel niet gegrond. Hij liet weten dat de beide ambtenaren door verzoeksters non-coöperatieve gedrag werden gedwongen om enige (geringe) fysieke kracht te gebruiken om de overbrenging te effectueren. De korpsbeheerder is van mening dat het aangewende geweld proportioneel was. Hij gaf aan dat verzoekster boven aan de roltrap demonstratief was blijven stilstaan, waardoor de doorgang voor andere reizigers werd belemmerd. B. had haar tas opgepakt en haar bij de arm gepakt om haar voort te bewegen. Na twee of drie passen had verzoekster zich

losgerukt. Beide ambtenaren hadden haar toen bij de arm gepakt en gezegd dat zij door moest lopen. In plaats daarvan liep zij achterwaarts. Van non-coöperatief gedrag was wel degelijk sprake, aldus de korpsbeheerder.

2.2. Voorts merkte de korpsbeheerder op dat het gebruik van handboeien niet wordt aangemerkt als geweldsmiddel. Het gebruik daarvan moet wel schriftelijk worden gemeld volgens artikel 23 van de Ambtsinstructie, onder vermelding van de redenen die tot het gebruik van de handboeien hebben geleid. Betrokken ambtenaren hebben aan deze verplichting voldaan door een formulier gebruik handboeien op te stellen. Ook gaf de korpsbeheerder aan dat een vrouw van haar lengte en gewicht kan vluchten en een gevaar kan opleveren voor de veiligheid van de politieambtenaren. Overigens moet niet alleen de aard van het strafbare feit moet worden meegewogen bij het gebruik van handboeien, maar ook het gedrag van de verdachte. In het geval van verzoekster vond de korpsbeheerder het gebruik van handboeien gerechtvaardigd. Omdat zij ook na het boeien nog steeds niet wilde meelopen, waren de twee politieambtenaren wel genoodzaakt om haar mee te trekken/slepen. Door het geringe gewicht van verzoekster, had dit kunnen plaatsvinden met geringe fysieke kracht, zo stelde de korpsbeheerder.

3. In het proces-verbaal van aanhouding van 2 mei 2003 hadden de ambtenaren onder meer het volgende opgemerkt:

"Boven aan de roltrap gekomen bleef verdachte staan en deed nogmaals een poging te bellen. Hierop heb ik, eerste verbalisant, de verdachte bij haar linkerpols vastgepakt, teneinde het bellen te voorkomen. Ik zag en voelde dat de verdachte zich hierop lostrok en dat de verdachte niet verder liep. Ik, tweede verbalisant, had inmiddels de tas van de

verdachte opgepakt en had haar bij haar rechterarm vastgepakt. Teneinde verdachte vooruit te bewegen, hebben wij verdachte aan haar beide armen vastgehouden en naar voren geduwd. Wij zagen en voelden dat verdachte zich achterwaarts trachtte te bewegen, terwijl wij bezig waren haar voorwaarts te bewegen en dat zij trachtte zich los te rukken. Teneinde dit te voorkomen, brachten wij haar beide armen op haar rug en duwden we de verdachte in voorwaartse richting. Desondanks lukte het de verdachte zich los te rukken. Vervolgens hebben wij de verdachte naar de grond gebracht teneinde haar onder controle te brengen. Op de grond liggend brachten wij de armen van de verdachte op haar rug. Wij voelden dat de verdachte haar armen uit onze greep losrukte. Hierop pakten wij de verdachte weer bij haar armen en brachten die weer op haar rug. Nadat wij de verdachte onder controle hadden gebracht, brachten we bij haar de transportboeien aan."

4. Betrokken ambtenaar Bo. bevestigde tijdens het interne klachtonderzoek op 15 juli 2003 de gang van zaken zoals opgetekend in de meldingen. Hij gaf verder aan dat verzoekster zich boven aan de roltrap meerdere malen lostrok uit hun greep en wilde bewegingen maakte. Bo. en zijn collega kregen haar niet onder controle, ondanks haar kleine postuur en haar bouw. Daarom brachten Bo. en zijn collega haar gecontroleerd naar de grond met de bedoeling handboeien te gebruiken. Na het aanbrengen van de

handboeien, brachten zij haar naar het bureau. Hij ontkende dat ze haar over de grond hadden gesleurd. Zij was wel blijven tegenwerken en blijven proberen de andere kant op te gaan.

5. Betrokken ambtenaar B. verklaarde tijdens het interne klachtonderzoek dat hij boven aan de roltrap verzoekster probeerde vooruit te bewegen omdat ze begon te telefoneren, en hij pakte haar gevallen tas op. Maar verzoekster stribbelde zodanig tegen dat hij de tas moest laten vallen en haar met beide handen moest vastpakken. Omdat zij zichzelf losrukte, pakten B. en zijn collega haar vast en brachten haar gecontroleerd naar de grond om haar transportboeien om te kunnen doen. Ze brachten haar vervolgens tussen hen in naar het bureau, waarbij zij tegenstribbelde en de andere richting uit probeerde te gaan door zich in achterwaartse richting af te zetten, aldus B.

6. Bo. verklaarde op 6 november 2003 aanvullend dat de initiële belemmering van verzoekster niet uit enige geweldstoepassing jegens de ambtenaren bestond. Om die reden hadden Bo. en B. getracht haar met zachte dwang naar het bureau te leiden. Vanwege deze zachte aanpak, was zij er in geslaagd zich los te rukken. Door de plotse geweldstoepassing van verzoekster, moesten Bo. en B. direct reageren en was er geen gelegenheid meer geweest om te waarschuwen voor geweldsgebruik van hun zijde. Bo. vond het toegepaste geweld proportioneel. B. bevestigde dit en herhaalde conform zijn eerste verklaring dat haar belemmering in eerste instantie bestond uit het stilstaan, het telefoneren en het laten vallen van haar tas. Hierop hadden zowel hij als Bo. gereageerd door haar met zachte hand voort te bewegen.

7. In de melding met rapportage van 5 mei 2003 hadden de ambtenaren opgeschreven dat zij behoudens een pijnlijke en wat rode linkerpols geen letsel bij verzoekster hadden waargenomen. De hulpofficier had tijdens het interne klachtonderzoek aangegeven dat verzoekster niets had opgemerkt over rugpijn dan wel rugletsel. Wel had hij opgemerkt dat ze over haar polsen wreef en zag hij roze/rode plekken op haar polsen.

Beoordeling

8. Behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen heeft een ieder recht op onaantastbaarheid van zijn lichaam.

9. Het boeien van een persoon betekent een inbreuk op het recht op onaantastbaarheid van het menselijk lichaam, welk recht in artikel 11 Grondwet is neergelegd. Bij of krachtens de wet kunnen beperkingen op dit grondrecht worden gemaakt. Ten aanzien van personen aan wie rechtens de vrijheid is ontnomen, is in artikel 15, vierde lid Grondwet meer in het algemeen bepaald dat zij kunnen worden beperkt in de uitoefening van hun grondrechten voor zover deze zich niet met de vrijheidsontneming verdraagt (zie Achtergrond, onder 6.). Ook in artikel 8 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens is bepaald dat een inbreuk op ieders recht op respect voor zijn privéleven - waaronder mede wordt verstaan zijn lichamelijke integriteit - moet zijn voorzien bij wet (zie Achtergrond, onder 4.).

Artikel 22 Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke Marechaussee en de buitengewoon opsporingsambtenaar geeft een ambtenaar onder bepaalde voorwaarden de bevoegdheid een persoon die rechtens van zijn vrijheid is beroofd ten behoeve van het vervoer handboeien aan te leggen (zie Achtergrond, onder 7.). De politieambtenaar moet van geval tot geval de afweging maken of de aanwezige veiligheidsrisico's het toepassen van deze maatregel naar redelijk inzicht rechtvaardigen en dient daarbij rekening te

houden met het gevaar op ontvluchting of het gevaar voor de veiligheid of het leven van de persoon die rechtens van zijn vrijheid is beroofd, van de ambtenaar of van derden.

10. Reeds onder I. 13. heeft de Nationale ombudsman vastgesteld dat de aanhouding van verzoekster rechtmatig was. Terwijl verzoekster in eerste instantie zonder enige problemen de roltrap opliep, begon zij echter boven aan de trap te bellen en vielen of zette zij enkele stukken bagage op de grond. De betrokken ambtenaren bevestigden dat dit gedrag nog niet werd bestempeld als non-coöperatief, maar als een belemmering om mee te lopen. De Nationale ombudsman acht het aannemelijk dat zij verzoekster daarop bij de pols of arm hebben vastgenomen om haar met zachte dwang te bewegen door te lopen. Omdat verzoekster in de veronderstelling was dat zij vrijwillig meeliep, acht de Nationale ombudsman het waarschijnlijk dat zij zich heeft willen lostrekken uit hun (zachte) greep. Gelet op de beschrijving van de verdere gang van zaken in het proces-verbaal van aanhouding, waaruit blijkt dat verzoekster zich meerdere malen met geweld losrukte en zich probeerde te onttrekken aan de aanhouding, is de Nationale ombudsman van oordeel

dat de betrokken ambtenaren dit gedrag zeker konden beschouwen als non-coöperatief of zelfs als verzet of wederspanning bij aanhouding. Echter, dergelijk lastig en non-coöperatief gedrag levert in de ogen van de Nationale ombudsman nog geen gevaar op voor de veiligheid of een reëel vluchtgevaar. Daarbij speelt ook een rol dat de opeenvolging van gebeurtenissen overziende er sprake is geweest van een escalatie van het conflict waar in verzoekster en de betrokken ambtenaren ieder hun bijdragen hebben geleverd. Professioneel handelen vereist echter in een dergelijk proces, het nemen van afstand en het vinden van een benadering die de-escalerend kan werken. Gelet hierop en in samenhang met de geringe ernst van het feit en verzoeksters relatief geringe postuur, is de Nationale ombudsman van oordeel dat de beide ambtenaren in redelijkheid niet hadden moeten overgaan tot het aanleggen van de handboeien. Hiermee heeft de politie in strijd met het recht op onaantastbaarheid van het lichaam gehandeld.

De onderzochte gedraging is niet behoorlijk.

11. Ten aanzien van het letsel, merkt de Nationale ombudsman het volgende op. Het dragen van handboeien is niet comfortabel en kan ook wanneer de polsen niet worden bewogen striemen of wondjes veroorzaken. In dit geval heeft verzoekster gelet op hetgeen staat in het journaal dat de huisarts van verzoekster heeft opgemaakt naar aanleiding van haar bezoek, gering letsel opgelopen, namelijk blauwe plekken en een kneuzing. Dit letsel zal waarschijnlijk zijn ontstaan door het gebruik van de handboeien zelf, in combinatie met het meentrekken door de hal van Schiphol Plaza.

Alhoewel dit letsel op zichzelf staand niet buitenproportioneel is, is het, gelet op de overweging dat de handboeien niet aangelegd hadden mogen worden, niet juist dat zij letsel heeft opgelopen.

Conclusie

De klacht over de onderzochte gedraging van de Dienst Spoorwegpolitie van het Korps landelijke politiediensten, is

- gegrond ten aanzien van de klacht over het gebruik van handboeien, wegens schending van het recht op onaantastbaarheid van het lichaam.

De klacht over de aanhouding is niet gegrond.

Onderzoek

Op 28 november 2004 ontving de Nationale ombudsman een verzoekschrift van mevrouw M. te Amsterdam, met een klacht over een gedraging van de Dienst Spoorwegpolitie van het Korps landelijke politiediensten. Naar deze gedraging, die wordt aangemerkt als een gedraging van de beheerder van het Korps landelijke politiediensten, werd een onderzoek

ingesteld.

In het kader van het onderzoek werd de korpsbeheerder verzocht op de klacht te reageren en een afschrift toe te sturen van de stukken die op de klacht betrekking hebben. In verband met zijn verantwoordelijkheid voor justitieel politietoedezien werd ook de landelijk hoofdofficier van justitie over de klacht geïnformeerd en in de gelegenheid gesteld zijn zienswijze kenbaar te maken, voor zover daarvoor naar zijn oordeel reden was. De genoemde hoofdofficier maakte van deze gelegenheid geen gebruik. Tijdens het onderzoek kregen de korpsbeheerder en verzoekster de gelegenheid op de door ieder van hen verstrekte inlichtingen te reageren.

Het resultaat van het onderzoek werd als verslag van bevindingen gestuurd aan betrokkenen.

De korpsbeheerder deelde mee zich met de inhoud van het verslag te kunnen verenigen.

De reactie van verzoekster gaf aanleiding het verslag op een enkel punt aan te vullen.

Informatieoverzicht

De bevindingen van het onderzoek zijn gebaseerd op de volgende informatie:

Proces-verbaal van aanhouding en formulier gebruik handboeien van 2 mei 2003.

Meldingen met rapportage van 2 en 5 mei 2003.

Meldingsformulieren geweldaanwending van 4 juni 2003.

Klacht van verzoekster van 5 juni 2003.

Verklaring van betrokken ambtenaar Bo. van 15 juli 2003.

Verklaring van betrokken ambtenaar B. van 30 juli 2003

Verklaring van verzoekster van 14 augustus 2003.

Verklaring van de hulpofficier van justitie van 14 oktober 2003.

Aanvullende verklaringen van Bo. en B. van 6 november 2003.

Onderzoeksverslag door de klachtenbehandelaar van 6 november 2003.

Klachtafhandeling door de korpschef op 2 december 2003.

Verzoekschrift aan de Nationale ombudsman van 28 november 2004.

Reactie van de korpsbeheerder van 30 maart 2005, inclusief afschrift van brief van de NS van 19 augustus 2003.

Reactie van verzoekster van 17 mei 2005.

Aanvullende reactie van de korpsbeheerder van 24 juni 2005.

Aanvullende reacties van verzoekster van 12 augustus 2005 en van 26 augustus 2005.

17. Reactie van verzoekster op het verslag van bevindingen, 30 januari 2006.

Bevindingen

Zie onder Beoordeling.

Achtergrond

1. Wet Personenvervoer 2000

Artikel 70, eerste lid

"Het is verboden zonder hiervoor een geldig vervoersbewijs gebruik te maken van het openbaar vervoer, alsmede, voor zover de vervoerder zulks duidelijk kenbaar heeft gemaakt, van de daartoe behorende voorzieningen."

Artikel 87, derde lid

"Onverminderd het bepaalde in het eerste en tweede lid zijn met het toezicht op de naleving van het bij of krachtens artikel 70 tot en met 74 bepaalde mede belast personen die daartoe door de vervoerder zijn aangewezen."

Artikel 101

"Niet naleving van het bepaalde bij of krachtens de artikelen 70 tot en met 73, alsmede - voor zover aangeduid als strafbare feiten - het bepaalde krachtens de artikelen 74, tweede lid, en 104, aanhef en onderdelen a en b, is een overtreding en wordt gestraft met een hechtenis van ten hoogste twee maanden of een geldboete van de tweede categorie."

2. Besluit Personenvervoer 2000

Artikel 48, eerste, vijfde en zevende lid

"1. De reiziger die het vervoerbewijs waarvan hij moet zijn voorzien desgevraagd ter controle niet toont of overhandigt, is op vordering van de vervoerder de vervoerprijs

verschuldigd die geldt voor het traject tussen vertrekpunt en plaats van bestemming van de reiziger.

5. Indien de reiziger de in het tweede en derde lid bedoelde bedragen niet terstond betaalt, stelt de vervoerder hem in de gelegenheid deze bedragen alsnog te betalen binnen een week nadat het feit is geconstateerd. De vervoerder kan aan de reiziger een bewijs verstrekken op grond waarvan deze zijn reis kan aanvangen of voortzetten.

7. Zodra de reiziger voldoet aan het in het tweede, derde, vijfde of zesde lid bepaalde, vervalt het recht van strafvervolgning ter zake van overtreding van artikel 70, eerste lid, van de Wet."

3. Wetboek van Strafvordering

Artikel 27, eerste lid

"Als verdachte wordt vóórdat de vervolging is aangevangen, aangemerkt degene te wiens aanzien uit feiten of omstandigheden een redelijk vermoeden van schuld aan eenig strafbaar feit voortvloeit."

Artikel 52

"Iedere opsporingsambtenaar is bevoegd den verdachte naar zijn naam, voornamen, geboortedatum, geboorteplaats, adres waarop hij als ingezetene in de basisadministratie persoonsgegevens staat ingeschreven en woon- of verblijfplaats te vragen en hem daartoe staande te houden."

Artikel 53, eerste, tweede en derde lid

"1. In geval van ontdekking op heeter daad is ieder bevoegd den verdachte aan te houden.

2. In zoodanig geval is de officier van justitie of de hulpofficier bevoegd den verdachte, na aanhouding, naar eene plaats van verhoor te geleiden; hij kan ook diens aanhouding of voorgeleiding bevelen.

3. Geschiedt de aanhouding door een anderen opsporingsambtenaar, dan draagt deze zorg dat de aangehoudene ten spoedigste voor den officier van justitie of een van diens hulpofficieren wordt geleid."

4. Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM)

Artikel 5, tweede lid

"Een ieder die gearresteerd is moet onverwijld en in een taal die hij verstaat op de hoogte worden gebracht van de redenen van zijn arrestatie en van alle beschuldigingen die tegen hem zijn ingebracht."

Artikel 8

"1. Een ieder heeft recht op respect voor zijn privé leven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.

2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen."

5. Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR)

Artikel 9, tweede lid

"Iedere gearresteerde dient bij zijn arrestatie op de hoogte te worden gebracht van de redenen van zijn arrestatie en dient onverwijld op de hoogte te worden gebracht van de beschuldigingen die tegen hem zijn ingebracht."

Artikel 11

"Ieder heeft, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen, recht op onaantastbaarheid van zijn lichaam."

6. Grondwet

Artikel 11

"Ieder heeft, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen, recht op onaantastbaarheid van zijn lichaam."

Artikel 15, vierde lid

"Hij aan wie rechtmatig zijn vrijheid is ontnomen, kan worden beperkt in de uitoefening van grondrechten voor zover deze zich niet met de vrijheidsontneming verdraagt."

7. Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke marechaussee en de buitengewoon opsporingsambtenaar

Artikel 22

"1. De ambtenaar kan een persoon die rechtens van zijn vrijheid is beroofd, ten behoeve van het vervoer handboeien aanleggen.

2. De maatregel, bedoeld in het eerste lid, kan slechts worden getroffen, indien de feiten of omstandigheden dit redelijkerwijs vereisen met het oog op gevaar voor ontvluchting, dan wel met het oog op gevaar voor de veiligheid of het leven van de persoon die rechtens van zijn vrijheid is beroofd, van de ambtenaar of van derden

3. De in het tweede lid bedoelde feiten of omstandigheden kunnen slechts gelegen zijn in:

a. de persoon die rechtens van zijn vrijheid is beroofd, of

b. de aard van het strafbare feit op grond waarvan de vrijheidsbeneming heeft plaatsgevonden, één en ander in samenhang met de wijze waarop en de situatie waarin het vervoer plaatsvindt."